

tésének idejét nem közöljük a tanulókkal. A szerző ezután az extemporalék mikénti elkészítési módját saját prakszisa alapján egypár példában ki is mutatja.

Igen érdekes *Tiedemann* Pál tanár cikke: «Die ersten Lateinstunden an der Reformschule Frankfurter Systems». Ebben kimutatja, hogy miként tárgyalta római föliatok alapján mindjárt az első latin órán az első és második deklinációhoz tartozó főnevek ragozását. A föliatok e tárgyalása annál célszerűbb volt, mert azokban az igék hiányoztak és így a kázusragok legvilágosabban tűntek föl.

Dr. Mosch Erich az inga mozgására vonatkozó egyenletek levezetésére három ábrával is ellátott praktikus útbaigazításokat ad.

A füzet utolsó cikkében *Kühn* Ferenc a számtannak a felsőbb osztályokban való tanításmódjával foglalkozik.

A «Különfélék» és «Könyvismertetés» rovata e füzetben sem hiányzik.

tj.

Belföldi lapszemle.

Áttekintve nagyszámú pædagogiai folyóiratainkat és lapjainkat, bizonyos lehangoltsággal kell tapasztalnunk, mily kevesen foglalkoznak oly kérdésekkel, melyek az iskola belső életét, a tanítás és nevelés szubtilisabb részleteit érintenék s arról tanuskodnának, hogy pædagogusaink mennyire öntik egész lelküket tanításukba s mennyire merülnek el akár egy-egy tárgy anyagába, akár egy-egy nevelési probléma megoldásának lehetőségeibe. Ép így hiába keresünk egyes lapokban oly cikkeket, melyek az elméleti pædagogia körébe vágnak. A cikkek inkább általános kérdésekkel, tervezgetésekkel, szervezeti ügyekkel, fizetésjavítással és egyesületi dolgokkal foglalkoznak.

Mindamellettt ebben a hónapban is találunk sok figyelemre méltó cikket, sőt olyanokat is, melyekkel érdemes behatóbban foglalkozni.

Igen értékes cikkeket tartalmaz az *Uránia* április havi füzete, melyek, megfelelően e népszerű tudományos folyóirat céljának, a tudományok különböző ágaiból egy-egy kérdés feldolgozását tartalmazzák kellő alaposággal, de amellettt érdekesen és vonzóan. A füzet élén *Molnár Viktor*nak az *Uránia* egyesület közgyűlésén tartott elnöki megnyitója van közölve ezen címen: «Az iskolán kívül eső közoktatás». Nagy horderejű gondolatok azok, melyeket Molnár Viktor itt kifejt. Esméje az, hogy a kultúra ad erőt a nemzetnek s ezért arra kell törekednünk, hogy lehetőleg mindenki részesüljön a kultúra javaiban. A kultúrának e terjesztése az, amit *Bárczy István* a *Népmivelés* programjában kulturszocialismusként nevezett.

A *Huszdik Század* áprilisi füzetében szóvá teszi *Than Károly* tanulmányát a magyar kultúráról, mely a *Budapesti Szemlében* jelent meg, s amelyre mult számunkban mi is felhívtuk a figyelmet. A cikkíró egyetért *Than Károllyal* abban, hogy kulturális elmaradottságunk összefügg a természettudományi tanítás és buvárkodás elhanyagolásával. Nem ért azonban vele egyet abban, amit *Than* ez elhanyagolás legfőbb okának tekint. *Than* u. i. azt hiszi, hogy a természettudományok iránti idegenkedés oka a politika és a jogtudományok iránti előszeretet. A *Huszdik Század* cikkírója azt tartja, hogy a történelmi és jogi tudományok kultiválása és a természettudományok iránti idegenkedés megfelel a magyar feudális uralom osztályérdekének. Szerinte a természettudományilag művelt ember föl ismeri, mi az ő igazi érdeke s ép ezt nem akarja a jelenleg uralkodó osztály. Nem tartja továbbá a *Huszdik Század* cikkírója célravezetőnek *Than Károlynak* a baj megszüntetésére vonatkozó azon indítványát sem, hogy az állam a tudományos buvárkodásban kitünt tanároknak hathatósabb anyagi eszközöket bocsásson rendelkezésére s mentse fel őket az adminisztratív és mechanikai teendők alól. Ez ellen a *Huszdik Század* cikkírója azt hozza fel érvül, hogy «a külön jutalmakat azok kapnák, kik legkevésebbé érdemlik ugyan meg, de a legtöbb szolgálatot teszik a reakciónak». Mi ezzel szemben azt tartjuk, hogy mégis csak helyes *Than* indítványa, mert ha előfordulna is, hogy ilyen jutalomban érdemetlen részesül, ezért nem kellene az igazi és érdemes tudóst attól, hogy teljesen a tudományos buvárkodásnak élhessen — megfosztani. Az emberi gyarlóság következtében mindig — még a szocializmus uralomra jutása után is — elő fog fordulni, hogy a kevésbé érdemes is előnyökhöz jut. Ez azonban nem ok arra, hogy az állam senkit se támogasson, mert ha tíz érdemetlen mellett csak egy igazi tudós számára biztosítottuk a tudományos munkálkodás lehetőségét, — ezzel bőven megtérül az így kiadott összeg.

A *Középiszkolai Tanáregyesületi Közlöny* 26. számában közli *Oscar Browning* cikkét, melyet az Eighty Club 1906. évi látogatása alkalmából a Club által kiadott emlékkönyvben *Education in Budapest* cím alatt írt. E cikk úgy tartalmánál mit az író egyéniségénél fogva méltó arra, hogy minden magyar pedagógus tudomást vegyen róla. *Browning* neve A «nevelés elméletének története» című kis könyve révén általánosan ismeretes. Ez az előkelő angol tudós *Apponyi Albert* gróf fölhívására megtekintette Budapest néhány tanintézetét s benyomásairól beszámolt a miniszternek is. Természetes, hogy az udvarias angol vendég egyetlen alkalmat sem mulaszt el arra, hogy elismerő nyilatkozatokat tegyen. Ezek mellett azonban igen

udvarias formában ugyan, de mindig megteszi a maga bíráló észrevételét is. Természetes azonban az is, hogy bennünket inkább érdekelnek kritikai megjegyzései, mint udvarias dicséretei, mert a bírálatot tartjuk magunkra nézve tanulságosnak. Browning a következő intézeteket látogatta meg: A tudományegyetem orvosi és jogi fakultásait, a műegyetemet, a Pædagogiumot, az Erzsébet-nőiskolát, a mintagimnáziumot, a Ferenc-József-intézetet, a Barcsay-utcai gimnáziumot, a VI. ker. áll. főreáliskolát s végül a fehérsas-téri polgári és elemi iskolákat.

A klinikáról megemlíti, hogy «bámulatosan el van látva a modern haladás minden eszközével s teljesen felöleli a legújabb vívmányokat, sőt ezt annyira teszi, hogy veszélyes kisüléstől tartottam a magasfeszültségű áramok következtében, melyekkel a kalauzoló orvos, mint bevallotta, nem tud egész tökéletesen bánni.»

A jogi karról ezt írja «Itt semmi különös nevezetességet nem találtam egy tantermen kívül, melyben négyszáz hallgató is elfér.» (Hátha még tudta volna Browning, hogy ebben az óriási terebben sem fér el valamennyi beírt hallgató.)

A Pædagogium szervezetét úgy látszik nem jól magyarázták meg Browningnak, mert azt írja, hogy ez tanítóképző, ahol három évfolyam van, mint náluk, pedig ez polgári iskolai tanítóképző, míg a tanítóképző nálunk négy évfolyamos.

Igen tetszett neki az Erzsébet-nőiskola épülete. A tanításra vonatkozólag azonban így nyilatkozik «Az Erzsébet-nőiskolában — ép úgy mint más intézetekben, ahol megfordultam — a tanítási módszer túlnyomólag szóbeli. A tanítók beszélgetnek növendékeikkel és kérdéseket intéznek hozzájuk, biztatva őket, hogy hosszú, könyv nélkül be-tanult darabokat mondjanak el, vagy saját szavaikkal kivonatot adjanak elő a tanultakból. Valami hasonlót láttam Olaszországban, de ez nagyban különbözik a mi angol módszerünktől.»

Igen érdekelte Browningot a gyakorló iskolai főgimnázium. «Ki kell mondanom — írja — hogy ez a mintaiskola, amennyire én tapasztaltam, előkelő helyet foglal el a kontinens iskolái között és oly ti-pust képvisel, mely Angliában nem létezik.»

A Ferenc-József-intézettel hosszasan foglalkozik. A tanításról azt mondja, hogy «igen jónak látszott, de a rendes magyarországi típusnak megfelelően szóbeli jellege által tűnik fel.» A fiuk játékaról kö-vetkező megjegyzést teszi: «Hiányzott az igazi élet és szabad szellem és ennek helyét katonai fegyelem foglalta el, mely az angol izlésnek nem felelne meg.» Az intézetről általánosságban ugyan így szól: «Le-hetetlen ugyan magasztalásnál egyebet mondani az intézetről,» — de nyomban hozzá teszi, hogy «nagyon sok igaz van abban is, amit ne-

kem egy magyar mágnás mondott róla, hogy «túlságosan katonás, elzárt és a városhoz közelfekvő, miért is ő a maga gyermekei részére nagyobb szabadságot és falusi levegőt óhajtana.»

A Barcsay-utcai főgimnáziumról a többi közt a következőket írja: «A fiuk Horatiust és Virgiliust úgy tudják, mint Etonban szokták tudni és a tanár alig használt könyvet. Ebből bizonyára készsége és a tárgy pontos ismeretére lehet következtetni, de nem volt alkalom értékelni, hogy az exakt tudományosság mily fokát érik el ebben a középiskolában. Nem lehetetlen, hogy a szoros tudományosságot némileg elhanyagolják, mivel főcéltnak tekintik a klasszikusok irodalmi megismerését, melyet a mi angol klasszikus reformereink is ajánlanak.»

Ez állami iskolák mellett Browning egy községi iskolát is meglátogatott. Ez a magyar stílusban épült fehérsastéri iskola. Érdekes, hogy Browning a magyar stílust szecessziósnak nevezi. Egyébként ezt és a mintagimnáziumot két különösen érdekes iskolának mondja. A fehérsastéri iskoláról így ír: «A termek tágasak és szellősek, a szertárak mindennel bőven el vannak látva, a legújabb haladás igényei szerint. Mindenütt ahol megfordultam, arra törekedtem, hogy a külső máznál mélyebbre, a mutatott dolgok belsejébe pillantsak és magukkal a tanulókkal is megösmérkedhessem. *Ebben a tekintetben talán itt boldogultam a legjobban.*»

Ezek után Browning igyekszik összefoglaló véleményt mondani a magyar tanügyről. E véleményét a következő szavakkal vezeti be: «Nem vagyok bizonyos affelől, hogy az, amit láttam, hű tükre volt-e az egész nevelésügynek. Természetes, hogy nekem a legjobb iskolákat mutatták be és nem volt módomban ott kutatni, ahol én találtam volna szükségesnek.»

Ime a tudós angol, nem csak azt akarja látni, amit neki mutogatnak, nem éri be azzal, ha szalonunkba vezetjük, mikor estély van, ő azt a szobánkat akarja látni, ahol mindennap lakunk s hétköznapi életünket akarja ismerni. Mindamellet, hogy ő csak azt nézhette, amit neki mutattak, mindig a maga szemével nézett s jó szemmel látott.

Általános ítélete a következő: «Nem vagyok bizonyos benne, hogy nem *túlságos sok az épület és apparátus.* Angolországban nem könnyen határozónok el magunkat arra, hogy másfél milliót költsünk új országházra. A mi cambridgei szokásunk az, *hogy először tanárokat és tanítványokat kapjunk*; és jobbról nem gondoskodunk mindaddig, míg csak fejünkre nem szakad a faalkotmány. *Az épület öl, a tanár ad életet.* Magyarországon — úgy látszik — *először az épületről gondoskodnak és abban biznak, hogy amint a templomot emelték, a szentlélek is be fog vonulni és ott fog maradni.* Mint már

fentebb említettem, a magyar tanulók eleinte nagyon tevékenyek, de *hiányzik bennök a szívós kitartás*; és olyan dolgokat is hallottam, melyekből kitűnik, hogy *némelykor a tanárok is lazák és nem megbízhatók*.

Ez általános kifogáson kívül tanulságos reánk nézve az, amit Browning a módszerre nézve több helyen ismételve mond. Így pl. az Erzsébet nőiskoláról így szól: «a tanítási módszer túlnyomólag szóbeli», a Barcsay-utcai gimnáziumról: «Ugyanannak a tanmódszernek a használatát láttam itt, melyet már előbb leírtam». A Pädagogiumról: «Ismét jól ismert jelenetek tanuja voltam». A Ferenc-József-intézetéről: «A rendes magyarországi típusnak megfelelően szóbeli jellege által tűnik fel». Mindez arra mutat, hogy az angol előtt nagyon feltűnő és jellemző tanításunkban az a körülmény, hogy tanulóink nem *cselekszenek*, hanem csak *beszélnek*. Az angol a tett embere. Munkára, szerinte, csak úgy lehet nevelni a tanulókat, ha ők maguk dolgoznak.

Végül érdemes meghallgatni azt is, amit Browning iskoláink berendezésére nézve mond: «A magyar tantermek és iskolai helyiségek mind hasonló módon vannak berendezve, odarögzített padokkal, melyek gyakorlati, de kissé elavult szerkezetűek».

Mindezek a megfigyelések azt mutatják, hogy Browning a dolgok mélyére tekintett s nem érte be azzal, hogy nekünk néhány udvarias bókot mondjon. E megjegyzéseket mindenesetre hasznunkra fordíthatjuk s ép ezért meg kell azokat becsülni.

«A Polgári Iskolái Közlöny» 1. (áprilisi) számában Volenszky Gyula foglalja közbe dr. Kármán Mór cikkével, mely «A másodfokú közoktatás rendje Európa különböző államaiban» címen a *Népnevelés* 1906. nov.—decz. számában jelent meg. Ezenkívül a polgári iskola céljáról s a polgári iskolák felügyeletéről van egy-egy rövid cikk e füzetben.

A «*Néptanítók Lapja*» 14. száma Révai Miklósról közöl érdekes megemlékezést dr. Rubinyi Mózes tollából.

A «*Család és Iskola*» 7. számában Heinrich Józsa a *Revue Pédagogique* nyomán, a helyi földrajz és történet tanításáról szól. E kitűnő cikk arra tanít, hogyan kell a tanulókat a szülőföldön tapasztalható jelenségek megfigyelésére szoktatni.

A «*Népnevelési Közlöny*» (Nagyvárad) a «*Rajztanító Amerikában*» címen a Prang-féle rajztanítási módszert kezdi ismertetni.

Az «*Evangelikus Népiszkola*» (Sopron) 4. számában Szűsz Lajos folytatja az új tanterv ismertetését s e füzetben a történet tanításáról szól.

A «*Katholikus Szemle*» áprilisi havi füzetében vezércikket közöl

«Iskoláinkért» címen dr. Rott Nándor-tól. A cikk alap gondolata az, hogy az állam állítson felekezeti iskolákat.

A «Kereskedelmi Szakoktatás» 7. (márciusi) számában Hilkené Fülöp ír alapos tanulmányt «A francia nyelv tanításának módszere» címen.

A «Kisdednevelés» 7. (ápr.) számában Alföldi Vidor «A makacs gyermekek neveléséről» szól. Ebben a következőket olvassuk: «Hogy makacs természetű gyermekeket helyesen neveljünk, arra nézve az okosan alkalmazott testi fenytés, testi fájdalmak előidézése csaknem egyetlen és nélkülözhetetlen eszköz». A szerző pedig a maga eljárásáról a következőket mondja: «Ilyenkor aztán működésbe jön — de óvatosan — a vessző».

Valóban elszomorító, hogy a huszadik században ilyen pædagogiat hirdetnek a «Kisdednevelők Országos Egyesület»-ének lapjában.

Wy.